

**Unios notatserie
nr. 1/2023**

Unios
innspill til
regjeringen Støre
i forkant av
2024-budsjettet

Brev til finansminister Trygve Slagsvold Vedum

12. januar 2023

Innhold	Side
Den økonomiske politikken.....	4
Maritim næring	8
Kommuneøkonomien	9
Helse og omsorg.....	11
Barnehage, grunnskole og videregående opplæring	15
Høyere utdanning og forskning	16
Studentvelferd.....	18
Politiet.....	19
Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn	20

Unios notatserie på www.Unio.no (utdrag)

- Nr 1 2006 Pensjonsopptjening for studier
- Nr 1 2007 Tjenstedirektivet – en oversikt
- Nr 1 2008 Unios innspill til Likelønnskommisjonen januar 2008
- Nr 1 2009 Makt og innflytelse i EU – fagbevegelsens rolle
- Nr 3 2009 OfTP-utvalget – en kort presentasjon og noen kritiske merknader til rapporten
- Nr 5 2009 Offentlig tjenestepensjon – om meklingsresultatet 2009
- Nr 6 2010 Kombinasjon arbeid og pensjon
- Nr 1 2011 Brutto er best
- Nr 5 2011 Uførepensjon og skatt
- Nr 7 2011 Kunnskapskommunen
- Nr 1 2012 På arbeidsgivers nåde – privat tjenestepensjon
- Nr 2 2012 Er forskning arbeid?
- Nr 5 2012 Hybriden – tjenestepensjon à la carte
- Nr 6 2012 Frontfagsmodellen – modell under press
- Nr 1 2013 Yngre årskull og offentlig tjenestepensjon
- Nr 5 2013 Ny uførepensjon i offentlig tjenestepensjon fra 2015
- Nr 6 2013 Ny uførepensjon i privat tjenestepensjon fra 2015
- Nr 6 2014 Offentlig tjenestepensjon målt mot andre tjenestepensjonsordninger
- Nr 5 2015 Produktivitet – Unios kommentarer til Produktivitetskomisjonens innstilling
- Nr 2 2016 Produktivitet II – Unios kommentarer til Produktivitetskomisjonens andre innstilling
- Nr 3 2016 Hvor høy avkastning bør det forutsettes for innskuddspensjon?
- Nr 7 2016 Innskuddspensjon – arbeidsgivers drøm
- Nr 8 2016 Cappelen-utvalget
- Nr 1 2020 Korona unntakstilstand
- Nr 2 2020 Finanspolitiske tiltak i forbindelse med korona-pandemien
- Nr 4 2020 Om å ta ut folketrygden ved 67 år og fortsette i jobb – virkninger av samordningsreglene
- Nr 5 2020 Medlemmer og yrkesaktive i LO, Unio, YS og Akademikerne
- Nr 4 2021 Før statsbudsjettet 2022 (og stortingsvalget 2021)
- Nr 2 2022 Unios kommentarer til Revidert budsjett 2022 og Kommuneproposisjonen 2023
- Nr 3 2022 Trygdeoppgjøret 2022
- Nr 4 2022 Unios kommentarer til Støre-regjeringens forslag til statsbudsjett for 2023
- Nr 1 2023 Unios innspill til regjeringen Støre i forkant av statsbudsjettet 2024

Unios notatserie gir bakgrunn og kommentarer til aktuelle faglige og politiske spørsmål. Her trykker vi også Unios syn i viktige høringssaker og våre innspill i forbindelse med statsbudsjett mv.

Unios overordnede budsjettkrav 2024

Utdanning, helse og omsorg

2024-budsjettet må ta igjen etterslepet etter at velferden måtte ta en del av kuttene i et stramt 2023-budsjett. Kommuner, sykehus, universiteter og høyskoler, forskning og politi må styrkes. Kjernetjenestene utdanning, helse og omsorg må prioriteres. Bemanningssituasjonen i velferdstjenestene er knapp, og økt pris- og kostnadsvekst har redusert velferdstilbudet ytterligere. 2024-budsjettet må sikre nok kvalifisert arbeidskraft med høyere utdanning til å levere et godt utdannings- og helsetilbud til befolkningen. Utfordringene med å rekruttere og beholde må tas på alvor. Økt lønn til utdanningsgruppene i offentlig sektor er en del av løsningen. De frie inntektene til kommunene må økes med minst 3 mrd. kroner ut over den demografiske behovsveksten. Spesialisthelsetjenesten må styrkes med 5 mrd. kroner ut over aktivitetsnivået i 2023.

Forebygging

Forebygging kan redusere behovet for dyrere behandling og redusere de samfunnsøkonomiske kostnadene av frafall og utstøting. Elever og studenter ble hardt rammet under pandemien, tapt læring og økt uhelse må hentes inn. Forebyggingsperspektivet må gis bedre økonomisk handlingsrom i flere sektorer. Folkehelse, rehabilitering og skolehelsetjenesten må prioriteres. Den kommunale helse- og omsorgstjenesten trenger økt bemanning, utvikling av kompetanse, digitalisering og heltid som norm. Politiet må i samsvar med nærpolitireformen, ha mer ressurser til å forhindre at kriminalitet skjer, særlig i ungdomsmiljøene.

Forskning, omstilling og bærekraft

Tap av naturmangfold er en like stor trussel som global oppvarming. FNs naturavtale må følges opp med konkrete tiltak og planer for bevaring og restaurering av natur og biologisk mangfold. Klimastatus og -plan for 2024 må vise at vi klarer 2030-målene med god margin, hvis ikke må CO₂-avgiften økes raskere de nærmeste årene. Det må settes konkrete utslippsmål på sektor- og næringsnivå og alle aktiviteter i ikke-kvotepliktig sektor må omfattes av CO₂-avgiften. Usosiale fordelingsvirkninger av økte miljøavgifter og økte strømpriser må kompenseres. Vi trenger en aktiv stat for næringsomstilling og det grønne skiftet. Pandemien viste at forskning er viktig for samfunnsberedskapen i tillegg til å danne grunnlaget for kunnskapsutvikling, omstilling, kvalitet mv. Den statlig forskningsinnsats må gradvis økes til 1,5 pst av BNP, og grunnbevilgningene i UH-sektoren økes. Den maritime næringen med norske arbeidsplasser har en viktig rolle i det grønne skiftet.

12.1.2023

Unios innspill til regjeringen Støre i forkant av statsbudsjett for 2024

2024-budsjettet må brukes aktivt for å skape nye arbeidsplasser i privat og offentlig sektor. Budsjettpolitikken må hindre at arbeidsledigheten fester seg på et høyere nivå og bidra til at forskjellene blir mindre. Økt arbeidsledighet kan over tid bli en tyngre kostnad for den enkelte og samfunnet enn kostnaden ved noe høyere inflasjon i noe tid. Vi må unngå at flere unge kommer i varige stønadsløp. Økt satsing på forebygging på alle områder kan redusere behovet for dyrere behandling og redusere de samfunnsøkonomiske kostnadene av frafall og utstøting. Økt bemanning i kjernetjeneste utdanning, helse og omsorg er nødvendig for å styrke velferden og sikre nok kvalifisert arbeidskraft med høyere utdanning til å levere gode utdannings- og helsetjenester.

Den økonomiske politikken

Effekten av stigende priser og fall i etterspørsel, produksjon og investeringer gir lavere vekst hos våre handlesepartnere. Den økonomiske aktiviteten i de fleste land vi handler med antas å bli svak fram til 2024 og inflasjonen i euroområdet vil være høyere og mer varig, ifølge SSBs prognoser fra desember 2022. Norsk økonomi får lite drahjelp fra utlandet, men høye oljeinvesteringer etter oljeskattepakka, god lønnsomhet i industrien og høy vekst i eksporten av tradisjonelle varer samt privat og offentlig forbruk som vokser i takt med økonomien ellers, bidrar til en BNP-vekst rundt trend de neste årene. Den rekordhøye sysselsettingen flater ut og sysselsettingsandelene vil falle svakt og arbeidsledigheten øke noe de nærmeste årene.

I Europa og verden ellers rammes folk av økte levekostnader som myndighetene har varierende økonomisk evne eller vilje til å kompensere. I Norge har stat og kommuner store inntekter fra salg av gass, olje og vannkraft. Husholdningene har en romslig strømstøtteordning. Dette viser at offentlig eierskap til naturressursene er viktig.

Stor usikkerhet

Arbeidet med 2024-budsjettet vil foregå i en tid hvor det er meget stor usikkerhet på mange områder. Russlands angrepskrig i Ukraina har gitt kraftige prisøkninger på energi og matvarer. Inflasjonsspøkelset har kommet tilbake. Sentralbankene setter opp rentene. Unio er enig i at den samlede økonomiske politikken må tøyse inflasjonen. Dette betyr derimot ikke at både pengepolitikken og finanspolitikken må virke sterkt kontraktivt.

Stram pengepolitikk og finanspolitikk kan gi økt arbeidsledighet

Blir den samlede innstramningen for stor, kan det lett bidra til økonomisk nedgang og høy arbeidsledighet. Renteøkningene de siste månedene vil alene bidra til å redusere bedrifters og husholdningers etterspørsel med om lag 100 mrd. kroner på årsbasis. Det er ikke gitt at finanspolitikken skal stramme til ytterligere med 20 mrd. kroner slik 2023-budsjettet legger opp til. Kampen mot inflasjonen kan i dagens situasjon med kraftige prisimpulser fra utlandet lett gi uønskede utslag for produksjon og sysselsetting. Økt arbeidsledighet kan over tid bli en tynge kostnad for den enkelte og samfunnet enn kostnaden ved noe høyere inflasjon i noe tid.

Statsbudsjettet 2024 må bidra til bedre fordeling, kraftigere sysselsettings- og klimapolitikk og bedre verdsetting av kompetanse, ansvar og sikkerhet. Det grønne skiftet trenger statlig drahjelp, en aktiv næringspolitikk, økt forskningsinnsats, målsatte utslipp for alle næringer og avgiftspolitikken må brukes aktivt. Skattene må generelt kunne økes noe om disse går til å finansiere velferdstjenester som offentlig ansatte leverer. Jo rikere og eldre vi blir, jo mer etterspør befolkningen velferdstjenester som i Norge produseres av det offentlige.

Etterslep på velferdstjenester bør kunne tas igjen i 2024

Statsbudsjettet for 2023 har store inndekningsbehov knyttet til effektene av krigen i Ukraina, flyktningestrømmen, strømstøtten og eldrebølgen. Kommuner, sykehus, universiteter og høyskoler, forskning og politi må ta en del av inndeknningen i et stramt budsjett. Våre innspill til 2024-budsjettet er «normale» i den forstand at vi forutsetter at mange av de ekstraordinære utfordringene i år og 2023 er mindre når vi kommer til 2024. På området velferdstjenester bør noe av etterslepet kunne tas igjen i 2024.

Unngå varige stønadsløp for ungdom

Ungdommen ble hardt rammet under pandemien, med svekket læringsutbyttet for mange og økt ensomhet og psykiske vansker for andre. Digital hjemmeundervisning har rammet mange i levekårsutsatte byområder hardere enn andre. Etterslepet etter koronaen må tas på alvor. Lavterskeltilbud innenfor psykisk helse, f.eks. skolehelsetjenesten, og utdanningen på alle nivåer må styrkes. Sysselsettings- og arbeidsmarkedspolitikken må hindre at flere unge kommer inn i varige stønadsløp.

Skatt for mer velferd og bedre fordeling

Brede skattegrunnlag sikrer effektiv ressursbruk og gjør det lettere å føre en omfordelende politikk. Det er potensiale for å utvide skattegrunnlagene, f.eks. vil økt bruk av grunnrenteskatter, eiendomsskatt eller formuesskatt kunne brukes til å finansiere velferd eller redusere andre mer vridende skatter.

Unio har siden 2005 vært pådrivere for økt bruk av grunnrentebeskatning og viser til Skatteutvalget som foreslår økt bruk av grunnrenteskatt på f.eks. vannkraft, havbruk, vindkraft på land og fiskeri. Høyere strømpriser i framtida vil også gjøre havvind lønnsomt, da bør det forberedes for grunnrenteskatt også her.

Den midlertidige økningen i arbeidsgiveravgiften for lønnsinntekt over 750 000 kroner må fjernes fra 2024. Økningen gjør det dyrere å ansette og beholde høyt utdannet arbeidskraft, og viktige kompetansemiljøer kan miste folk.

Taxfree-ordningen gjør at staten taper vesentlige avgiftsinntekter, samtidig som ordninger gir økt alkoholforbruk. Fjerning av taxfree-ordningen vil sikre norske arbeidsplasser og redusere handelslekkasjene.

Unio krever:

- Stortinget må følge opp regjeringens forslag for 2023 om grunnrenteskatt for havbruk og vindkraft på land, samt forslaget om økt grunnrenteskatt for vannkraft. Forslagene støttes av Skatteutvalget. Det bør være lavere nedre grenser for hvilke vannkraftverk og havbruk som omfattes av grunnrenteskatten.
- Skatteutvalgets forslag om grunnrenteskatt på nye områder må følges opp i 2024, herunder fiskeri. Innføringstidspunkt for grunnrenteskatt på havvind må utredes.
- Den midlertidige økningen i arbeidsgiveravgiften for inntekter over 750 000 kroner må avvikles fra 2024.
- Taxfreeordningen må avvikles fra 2024.

Økte ambisjoner nødvendig i kampen mot klima- og naturkrisen

Tap av naturmangfold er en like stor trussel som global oppvarming. 2024-budsjettet må ha konkrete forslag til oppfølging av FNs naturavtale. En vurdering av hvordan vi redder og bevarer naturen og det biologiske mangfoldet hører med i en vurdering av hva som er samfunnsøkonomisk lønnsomt.

Klima og naturmangfold hører sammen. Arbeidet må skje i tett samarbeid med fagbevegelsen gjennom treparts- og topartssamarbeid sentralt og lokalt. Klimatiltakene må gjennomføres innenfor en helhetlig forståelse av bærekraftbegrepet. De årlige utslippsbudsjettene, Klimastatus og -plan, må stadig forbedres og ha klare mål om utslippsreduksjoner på sektor og næringsnivå. CO₂-avgiften må økes så den minst når opp i 2000 kroner per tonn i 2030. Hvis utslippene ikke går raskt nok ned, bør CO₂-avgiften økes raskere tidlig i perioden fram til 2030. Sosiale utslag av økte miljøavgifter må kompenseres gjennom skattelettelser, overføringer og bedre og billigere offentlige tjenester.

En Klimasats-ordning må omfatte både kommuner og statlige virksomheter, og ENOVA må styrkes for å gi ENØK-støtte også til statlige virksomheter, sykehus og universiteter og høyskoler på lik linje med næringslivet. Stat og kommuner må sikres grønn innkjøps- og anbudskompetanse og gis mulighet til å bruke denne mer aktivt.

Unio krever:

- Klimastatus og -plan for 2024 må vise at vi klarer 2030-målene med god margin, hvis ikke må CO₂-avgiften økes raskere de nærmeste årene.
- CO₂-avgiften må omfatte alle aktiviteter i ikke-kvotepliktig sektor.
- Naturavtalen må følges opp med bl.a. konkrete tiltak og planer for bevaring og restaurering av natur og biologisk mangfold. Bruk av natur må få en pris.
- En Klimasats-ordning for kommuner og statlige virksomheter med 1 mrd. kroner.
- ENOVA-støtte til ENØK-tiltak i statlig sektor.

Næringspolitikken må sette kunnskap i front

Kompetanse, utdanning og forskning må legge grunnlaget for flere konkurransedyktige arbeidsplasser utenfor petroleumsklyngen. De maritime næringene har en viktig rolle i det grønne skiftet. Staten må bidra med risikokapital gjennom statlige eierandeler og garantier.

Statlig forskningsinnsats må økes både for å styrke basisfinansieringen og for å bidra i det grønne skiftet.

De midlertidige petroleumsskattereglene må reverseres, grunnlaget for reglene er ikke til stede, friinntekten må derfor fjernes. Det vil bidra til å kanalisere kapital fra samfunnsøkonomisk ulønnsomme petroleumsinvesteringer (grunnet ikke-nøytrale skatteregler) til grønn omstilling.

Unio krever:

- Regjeringen må snarest foreslå fjerning av friinntekten i de midlertidige petroleumsskattereglene.

Fagforeningsfradraget må økes og sikres årlig regulering med lønnsveksten

Regjeringen innfrir sin lovnad om å doble fagforeningsfradraget med økningen som ligger i 2023-budsjettet. For å unngå at fagforeningsfradraget i framtida blir stående på det samme nominelle beløpet, må det minst øke med lønnsveksten i 2024 eller at fradraget legges om til å utgjøre en fast andel av grunnbeløpet.

Forskning viser at fagforeningsfradraget, gjennom økt andel organiserte, bidrar til å øke produktiviteten i virksomhetene. Fradraget støtter derfor opp om den norske arbeidslivsmodellen som er kjernen i den norske modellen.

Unio krever:

- Fagforeningsfradraget må få fast indeksering med lønnsveksten fra 2024.

Styrk kampen mot den svarte økonomien

"Skattegapet", den årlige forskjellen mellom de skatter og avgifter som reelt sett skulle ha vært innbetalt og de skatter og avgifter som virkelig innbetales, utgjør hvert eneste år minst 100 milliarder kroner. Unio krever at det øremerkes midler til 50 nye skatte- og spesialrevisorer i Skatteetaten i 2024 for å styrke arbeidet mot svart økonomi og økonomisk kriminalitet. Det vil legge grunnlaget for å øke skatte- og avgiftsinntektene med flere hundre millioner kroner årlig. Unio ber også regjeringen styrke samarbeidet mellom partene i arbeidslivet og kontrolletatene i kampen mot sosial dumping, svart økonomi og økonomisk kriminalitet.

Kunnskap om de reelle eierforholdene er viktig i kampen mot profitt-motivert kriminalitet. Et fullverdig register vil bli et viktig verktøy for myndighetene, rapporterings-pliktige foretak og pressens arbeid med å avdekke og bekjempe økonomisk kriminalitet.

Unio krever:

- Kampen mot svart økonomi styrkes med 50 nye skatte- og spesialrevisorer fra 2024.
- Et fullverdig register over reelle rettighetshavere fullføres i 2024.

Maritim næring

Gjennomføringen av det grønne skiftet i havrommet og utvikling av nye næringer og arbeidsplasser krever en tydelig satsing på kompetanse, utdanning og etter- og videreutdanning. Satsingen på maritim forskning og utdanning må styrkes.

Norsk maritim kompetanse er avgjørende for å lykkes med næringsutviklingen i havrommet og grønn omstilling. Kravet om norske lønns og arbeidsvilkår på norsk sokkel og i norske farvann er avgjørende for å oppnå dette, men ikke tilstrekkelig.

En styrket nettolønnsordning

Nettolønnsordningen har bidratt sterkt til å sikre sysselsettingen av norske sjøfolk, innflagging av skip og opplæringsstillinger. Vi ønsker å styrke tilskuddsordningen, fjerne taket i alle segment, ha en forutberegnelig ordning og i større grad lovfeste innhold og omfang. Slik kan Norge sikre seg en fullt ut konkurransedyktig ordning som sikrer avgjørende norsk maritim kompetanse.

Økt beredskap langs hele kysten

Ved offentlige kontrakter i forbindelse med samfunnssikkerhet og beredskap må det stilles krav til at skipet er norskregistrert og at det er norsk mannskap om bord. Det må settes av ressurser til å sikre beredskapen til sjøs langs hele norskekysten, på norsk sokkel og i norske farvann. Dette inkluderer evnen til å gjennomføre brann- og redningsaksjoner. Det er avgjørende også å bygge ut, dimensjonere, trene og utvikle heltids brann- og redningstjeneste, RITS, samt helikopter og sykehusberedskap mv. Det grønne skiftet krever også en tydelig satsing på kompetanse, utdanning og etter- og videreutdanning.

Nullutslipp og null ulykker

Den grønne omstillingen gir nye utfordringer for helse, miljø og sikkerhet. Forskning og utvikling, utdanning, etter- og videreutdanning, krav og regelverk, standardisering og operasjonalisering må følge utviklingen av næringen og ikke drives frem av for eksempel ulykker. En visjon om nullutslipp må følges av en visjon om null ulykker. Satsingen på maritim forskning og utdanning må styrkes.

Transport av gods på sjø er mer klimavennlig og mindre energikrevende enn transport av gods på vei. Vilkjårene for overføringsordningen må gjennomgås, og bevilgningen for 2024 økes så mer gods overføres fra vei til sjø.

Unio krever:

- Videreføre og styrke nettolønnsordningen for sysselsetting av sjøfolk.
- Styrke beredskapen til lands og til sjøs.
- Økte avsetninger for regjeringens nullvisjon på ulykker innen maritim næring.
- Styrke kompetanse, utdanning og etterutdanning innenfor maritim næring, brann og redning.
- Styrke finansieringen for grønn omstilling i maritim næring.
- Øke godsoverføringen fra vei til sjø.

Kommuneøkonomien

Kommunesektorens frie inntekter i 2024 må økes med minst 3 mrd. kroner ut over det som følger av den demografiske behovsveksten mv. Herunder må handlingsrommet for kjernetjenestene utdanning, helse og omsorg minst øke med 2 mrd. kroner.

Kvaliteten i kjernetjenestene må sikres

Kjernetjenestene utdanning, helse og omsorg er avhengig av en sterk kommuneøkonomi. Disse tjenestene finansieres i hovedsak av kommunenes frie inntekter. Skal kjernetjenestene opprettholdes på samme nivå eller kvaliteten økes, må de frie inntektene økes ut over den demografiske utgiftsveksten og andre formål som spiser av de frie inntektene. Alternativt må deler av tjenestetilbudet finansieres med økte øremerkede midler. Unio er åpen for å vurdere øremerkede løsninger for å sikre bedre kjernetjenester i kommunene.

Kommunene må kutte i utdanning, helse og omsorg

Det vedtatte 2023-budsjettet sparer ikke velferden, kommunesektoren må ta sin del av innstramningene i et stramt budsjett. Dette kommer på toppen av at både 2022- og 2023-budsjettene påfører kommunesektoren kostnadsøkninger i milliardklassen av for lavt anslått prisvekst i de vedtatte budsjettene. Unio er imidlertid fornøyd med regjeringens forslag før jul om å gi kommunesektoren full kompensasjon for koronautgifter i 2022 på 7,3 mrd. kroner. Til tross for dette blir kommuneøkonomien i 2023 så stram at det vil ramme kjernetjenestene utdanning, helse og omsorg.

Tabell 1: Kommunesektorens økonomiske handlingsrom 2023*

Vedtatt økning i frie inntekter 2023	2,6 mrd.
Demografikostnader som må dekkes innenfor de frie inntektene	-2,6 mrd.
Reduserte pensjonskostnader	0,1 mrd.
«Brutto økt handlingsrom» for kommunesektoren i 2023	0,1 mrd.
Andre økte utgifter som spiser av de frie inntektene	
Bemannings- og pedagognorm barnehager	-0,8 mrd.
Toppfinansiering ressurskrevende brukere	-0,3 mrd.
Vedlikehold av fylkesveier	-0,5 mrd.
Ras-, flom- og skredsikring	-0,4 mrd.
Barnevernsreformen	-x mrd.
Annen mervekst helse og omsorg som ikke fanges opp av demografikostnadene	-x mrd.
Ett pst høyere pris- og kostnadsvekst enn lagt til grunn i budsjettet	-4,6 mrd.
Netto økonomisk handlingsrom frie inntekter for kjernetjenester 2023	minst -6 ½ mrd.

*Sammenliknet med inntekter i 2022 anslått i RNB.

Tabell 1 viser at det reelle handlingsrommet for kommunene i 2023 går ned med minst 6 ½ mrd. kroner. Det er da lagt inn et anslag på pris- og kostnadsvekst som ligger ett prosentpoeng høyere enn i nasjonalbudsjettet for 2023, både fordi nasjonalbudsjettets KPI-anslag er satt lavt og fordi kommunene ikke får strømstøtte, noe som gjør at KPI undervurderer sektorens kostnader. Vi utfordrer regjeringen på å være åpen om hvor mye andre utgifter og økt kostnadsvekst spiser av de frie inntektene før kjernetjenestene utdanning, helse og omsorg får sitt.

Flat utvikling i andel årsverk

Kommunesektorens andel av samlede årsverk i økonomien har ligget flatt de siste fem årene. Fra 2003 til 2021 har andelen økt fra 17,6 prosent til 18,8 prosent. Økningen fra 2003 har likevel ikke klart å holde tritt med den generelle befolkningsveksten, en økende andel eldre og nye reformer og oppgaver for kommunene.

Lokalkirkens økonomi må sikres

Tilskuddet til kommunene må også ta høyde for å sikre lokalkirkens økonomi. Kommunene finansierer om lag 2/3 av kirkens virksomhet. Dette skal blant annet dekke utgifter til kirkebygg, strøm, utstyr og lønn til lokalt ansatte.

Bibliotek

Det må etableres en femårig strategi for etter- og videreutdanning av bibliotekarer i form av økte prosjektutviklingsmidler fra Nasjonalbiblioteket. I 2024 bør det bevilges 5 mill. kroner. Videre må det bevilges 15 mill. kroner til skolebibliotek og kompetansehevende tiltak i skolebibliotek.

Engangsinntekter bør ikke brukes på drift

Kommunesektoren har hatt betydelige engangsinntekter de siste årene ifb. tilpasning til økt utbytteskatt og vederlag for oppdrettskonsesjoner. Flere kommuner har slik økt sine disposisjonsfond. Det ville være uforsvarlig av kommunene å basere et bedret tjenestetilbud og økt bemanning på inntekter som ikke representerer et varig høyere nivå på de frie midlene. Disse engangsinntektene tilkommer også bare en del av kommunene. Dessuten har kommunesektorens netto rentebærende gjeld mer enn doblet seg de siste 10 årene, og nå går i tillegg renta kraftig i været og vil i 2023 kunne øke rentebelastningen med 4 mrd. kroner. Noe av de økte rentekostnadene kompenseres av økt avkastning på pensjonsmidlene som i stor grad er plassert i rentebærende papirer.

Unio krever:

- Kommunesektorens frie inntekter i 2024 må økes med minst 3 mrd. kroner ut over det som følger av den demografiske behovsveksten mv. Handlingsrommet for kjernetjenestene utdanning, helse og omsorg må minst øke med 2 mrd. kroner.
- En Klimasats-ordning for kommunene (se foran).
- Tilskuddet til kommunene må ta høyde for å sikre lokalkirkens økonomi, og må justeres for lønns- og prisvekst.
- Skolebibliotek og kompetansegivende tiltak i skolebibliotek styrkes med 15 mill. kroner.

Helse og omsorg

Rammene for helse- og omsorgstjenesten i budsjettet for 2023 er stramme. Dette tvinger frem store kutt i tjenestetilbudet i et år der vi vet behovene vil øke. I tillegg kuttes det i digitalisering og virkemidler for innovasjon og omstilling. Det er urovekkende og gir ikke grunnlag for regjeringens politiske ambisjoner om å modernisere tjenestene til å jobbe mer effektivt. Kuttene i helse- og omsorgstjenestene står ikke i samsvar med ambisjonene om å utvikle en beredskap, som gjør oss rustet til å møte kriser i årene fremover.

Regjeringen har lansert arbeid med flere helsereformer, som skal bidra til å flytte innslagspunktet til «venstre», samt gi bedre tjenester lokalt til de som bruker helsetjenesten mest. Felles for dette reformarbeidet er at de kommunale helse- og omsorgstjenestene skal håndtere mer av veksten som kommer fremover og gi bedre tjenester for de prioriterte gruppene i helsefelleskapene (psykisk helse/rus, kronikere, skrøpelige eldre og personer med sammensatte lidelser).

Unio forventer at regjeringen legger frem en plan for hvordan kommunene skal stimuleres til denne nødvendige innovasjons- og tjenesteutviklingen for å sikre at tjenestene utvikles til å bli mer kostnadseffektive og bærekraftige med bedre tilbud på rehabilitering, bedre organiserte tverrfaglige team, bedre EPJ systemer, tilgjengelige frisklivstilbud, riktigere kompetansesammensetting og tilgjengelige palliative tjenester når behov oppstår.

Mange av utfordringene i helse- og omsorgssektoren har eksistert allerede i årene før pandemien, og de har blitt forsterket, ekstra synlige og gitt store konsekvenser for samfunnet under pandemien. Nå er tiden for å tenke nytt, med en sterkere satsing på en bærekraftig helse- og omsorgstjeneste, digitalisering og styrket beredskap. Regjeringen har satt i gang løp på ulike områder knyttet til tillitsreform, opptrappingsplaner i eldreomsorg og helsestasjons- og skolehelsetjenesten. I tillegg er det nedsatt en helsepersonellkommisjon, som skal se på tilgangen til og mobiliseringen av kritisk helsepersonell i årene som kommer og ekspertutvalg om allmennlegetjenesten som skal foreslå virkemidler for en mer tverrfaglig allmennhelsetjeneste. Videre har regjeringen varslet en stortingsmelding om profesjonsutdanningene. Unio er opptatt av at alle disse arbeidene må se hen til premissene for å lykkes med å utvikle helse- og omsorgstjenestene i stort. Fire områder må være gjennomgående:

- Det må innføres konkrete tiltak som sikrer at heltid blir normen i sektoren. Det er et steg i riktig retning at retten til heltid og deltidsansattes fortrinnsrett blir styrket i arbeidsmiljøloven fra og med 2023. Samtidig er det behov for midler og tiltak til blant annet økt grunnbemanning, kompetanse og helsefremmende arbeidstidsordninger for å øke heltidsandelen.
- Arbeidet med å modernisere sektoren knyttet til digitalisering, tilgang på teknologi og organisering må intensiveres.
- Det må vurderes mer konkrete grep for å sikre nødvendig kompetanse i tjenestene fremover. Virkemidler som rekrutteringstilskudd, offentlig spesialistgodkjenning, bemanningsnormer og sektortilskudd må vurderes som aktuelle tiltak.
- En fremtidsrettet, bærekraftig helsetjeneste må ha fokus på helsefremming, forebygging, habilitering og rehabilitering, slik at flest mulig kan klare seg selv og delta i utdanning og arbeidsliv.

Unio ser at det er den varslede helse- og samhandlingsplanen som blir regjeringens helsereform. Vi mener den bør ha som ambisjon å utvikle og modernisere de eksisterende tjenestene og bør utvikles langs fire akser.

1. Nasjonal plan for rehabilitering på begge nivåer.
2. Virkemidler for å utvikle en tverrfaglig og teambasert primærhelsetjeneste.
3. Tiltak for å sikre riktig kompetanse på riktig nivå i hele helse- og omsorgstjenesten.
4. Virkemidler for å sikre sømløse forløp på tvers av forvaltningsnivåene og kostnadseffektiv arbeidsdeling mellom profesjoner, deltjenester og forvaltningsnivåer.

Mer forebygging og rehabilitering styrker bærekraften i helsetjenesten

For stramme budsjetter gjør det vanskelig å fatte langsiktige beslutninger. Et sentralt grep for å sikre et bærekraftig helsevesen vil derfor være å øke de økonomiske rammene for rehabiliteringstjenestene. Flere må settes i stand til å klare seg selv og bo hjemme. Det vil dempe behovet for pleie og omsorg. Bærekraftsmålene er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene. I denne sammenhengen er bærekraftsmål 3, som skal sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, av særlig betydning. Unio mener dette må gjenspeiles i budsjettet for 2024. Manglende prioritering av forebygging og rehabilitering vil føre til økt ulikhet, og for flere også fattigdom. I tillegg vil det føre til økt trykk på pleie- og omsorgstjenestene. Det er ikke bærekraftig. En bærekraftig helsetjeneste innebærer å prioritere forebygging, læring og mestring og rehabilitering. Dette krever tverrfaglig og tverretattlig samarbeid.

Unio mener det må utvikles en plan som skal sikre tilstrekkelig kompetanse, å møte det reelle rehabiliteringsbehovet, og sikre effektive og tilgjengelige frisklivstilbud og forebyggende tjenester. Økonomiske virkemidler som øremerking må sikre at nødvendig kompetanse blir tilgjengelig i tjenestene. Videre må det bevilges penger til ekstra stillinger i kommunehelsetjenestene for å ta igjen etterslepet i habiliterende og rehabiliterende tjenester og demme opp for sykepleiemangelen i pleie og omsorg.

Ernæringsarbeidet i helsetjenestene holder ikke god nok kvalitet, det er stor variasjon og utviklingen går for sakte. Det er behov for økt innsats for de mest sårbare gruppene; barn og unge, psykisk syke, mennesker med flere kroniske sykdommer og skrøpelige eldre. Dette er grupper med høy risiko for, og forekomst av, ernæringsrelaterte helseutfordringer. Ernæringsutfordringer må forebygges og behandles også i den kommunale helse- og omsorgstjenesten, i helsestasjon og hos fastlege.

Nødvendig kompetanse i helsetjenesten må sikres

Det må utvikles en forpliktende opptrappingsplan for å sikre tverrfaglige tjenester i den kommunale helse- og omsorgstjenesten. Starten på dette bør allerede i 2024 være et statlig rekrutteringstilskudd, som insentiv for kommunene til å skaffe seg nødvendig kompetanse til å oppfylle lovkravene og ivareta pasientbehovene på en forsvarlig måte. Mange kommuner oppfyller ennå ikke lovkravet av 2017/2020 om å ha også ergoterapeuter og jordmorkompetanse tilgjengelig for sine innbyggere. Det bør på plass, og Unio foreslår derfor et statlig rekrutteringstilskudd for å sikre at kommunene tilfredsstiller kravene til nødvendige og lovpålagte tjenester. Kommunene må også stimuleres til å utvikle rollen til avansert klinisk allmennsykepleie. Helsetjenesten skal håndtere stadig flere pasienter med mer sammensatte og komplekse tilstander. Derfor er det nødvendig med mer spesialisert kompetanse. Offentlig spesialistgodkjenning for Unios helsepersonellgrupper må derfor utredes og innføres.

Helsetasjons- og skolehelsetjenesten

Midlene til helsetasjon og skolehelsetjeneste fra 2013-2021 videreføres. Dette er nå 1 mrd. kroner, i tillegg til tilskudd på 430 mill. kroner, blant annet til nytt kompetansesenter som skal etableres i 2023. Unio mener disse midlene må være utgangspunktet for regjeringens varslede opptrappingsplan for helsetasjons- og skolehelsetjenesten. Vi vet at under halvparten av midlene som er bevilget av Stortinget, har gått til formålet. Det må i samarbeid med kommunene etableres et statlig insentiv/finansieringssystem overfor kommunene som sikrer at tjenesten er tverrfaglig og utvikles i tråd med behovene. Laget rundt barn og unge må styrkes, og de bør sikres samme tverrfaglige bredde som i kommunehelsetjenestene før øvrig. Midlene Stortinget har bevilget til tjenestene de siste årene må i sin helhet gjøres tilgjengelig for dette formålet.

Øk øvre aldersgrense for mammografiscreening

Gjennom Mammografiprogrammet i Norge får alle kvinner mellom 50 og 69 år tilbud om mammografi hvert andre år. Målet er å oppdage kreft tidlig, før symptomer oppstår, og med det redusere dødeligheten av brystkreft.

Studier av brystkreft i WHO og EU dokumenterer at organisert screening også reduserer dødeligheten av brystkreft for kvinner i alderen 70 til 74. I Norge er forekomsten av brystkreft blant kvinner i alderen 70-74 år relativt høy, med om lag 210 tilfeller per 100 000 kvinner per år. Sett i lys av den relativt høye forekomsten av brystkreft hos kvinner mellom 70 og 74 år, og anbefalinger fra WHO og EU, mener Unio at øvre aldersgrense for mammografiscreening bør økes fra 69 til 74 år.

Tannhelse

Tannhelse må i større grad bli en del av den offentlige helsetjenesten. Målsettingen er å redusere sosial ulikhet i helse og i større grad legge til rette for mestring av egen munnhelse. En fremtidsrettet, bærekraftig tannhelsetjeneste må ha økt søkelys på årsaker til at sykdom oppstår. Mandatet i Tannhelseutvalget som skal gjennomgå tannhelsefeltet, gir det tannpleierfaglige fagfeltet stor oppmerksomhet samtidig som det er utfordringer per i dag å få besatt tannpleierstillinger. Knapphet på tannpleiere vil bli en bremsekloss for satsing på helsefremmede og forebyggende tiltak. Unio mener at det umiddelbart må iverksettes en økning av utdanningskapasiteten for å imøtekomme samfunnets behov. Samtidig må det sikres kvalifisert personell med tannpleierfaglig bakgrunn ved utdanningsinstitusjonene.

Helsebiblioteket.no

Helsetjenesten skal være kunnskapsbasert. Helsebiblioteket.no gir gratis tilgang til sentrale kunnskapsressurser for helsepersonell og studenter i hele landet, og i alle deler av helsetjenesten, og er derfor en viktig bidragsyter til kunnskapsbaserte helsetjenester. Helsepersonell fra kommune- til spesialisthelsetjenesten er helt avhengig av tilgangen til den nyeste medisinske forskningen som Helsebiblioteket.no gir for å kunne sikre kunnskapsbaserte helsetjenester. I tillegg er mye av innholdet tilgjengelig for hele befolkningen som på egenhånd kan innhente oppdatert og troverdig helseinformasjon. Felleslisenser gir også besparelser av kostnader for hele helsesektoren i form av rabatter og enklere administrasjon. Årlige prisøkninger og betydelige valutasingninger, samt kutt i

overføringer til Folkehelseinstituttet, har de siste årene medført betydelige kutt til Helsebiblioteket.no. Unio anbefaler at regjeringen fullfinansierer Helsebiblioteket.no over statsbudsjettet.

Unio krever:

- De samlede økonomiske overføringene til spesialisthelsetjenesten i 2024 må økes betraktelig; 5 mrd. kroner utover bevilgningsnivået til drift og aktivitet i 2023, for å demme opp for inflasjon, legge til rette for omstilling og utvikling gjennom investeringer i bygg, utstyr, IKT og kompetanse hos ansatte. Unio ber om at økt intensivkapasitet og spesialisert rehabilitering blir blant de viktigste prioriteringene i oppdragsdokumentene for 2024. Dette er helt nødvendig for å sikre bærekraftig og samfunnsøkonomisk beredskap.
- Kommunesektorens frie inntekter må styrkes betydelig, se avsnitt om kommuneøkonomi.
- Det må utvikles en forpliktende handlingsplan for den kommunale helse- og omsorgstjenesten med blant annet øremerkede midler og et årlig rekrutteringstilskudd på minst 50 mill. kroner. Offentlig spesialistgodkjenning for Unios grupper må utredes og innføres.
- Opptrappingsplanen for heltid og god bemanning i omsorgstjenesten som regjeringen har startet, må straks fylles med reelle tiltak og virkemidler.
- Modellutviklingsprogrammet *klinisk ernæringsfysiolog som ressurs for omsorgstjenesten* styrkes til 20 mill. kroner per år, og utvides til å inkludere også øvrige deler av den kommunal helse- og omsorgstjenesten.
- Midlene bevilget til helsestasjon og skolehelsetjeneste fra 2013-2021 må videreføres. Den varslede opptrappingsplanen må ta utgangspunkt i dagens bevilgningsnivå og sikre reell tverrfaglighet i tjenesten. Tverrfagligheten må speile de lovpålagte profesjonene i kommunehelsetjenesten.
- Det settes av midler til en opptrappingsplan for frisklivstilbud og hverdagsrehabilitering. Alle kommuner må ha frisklivstilbud og hverdagsrehabilitering innen 2025.
- Helse- og samhandlingsplanen må innebære en helsereform for den kommunale helse- og omsorgstjenesten der utvikling av rehabilitering og ivaretagelse av brukere med omfattende behov, blir løftet og prioritert. Reformen må inneha virkemidler knyttet til økt bemanning, utvikling av kompetanse, digitalisering og heltid som normen i tjenestene.
- Øvre aldersgrense for mammografiscreeningen bør økes fra 69 til 74 år.
- Helseforetakene må, på samme måte som universitetene og høyskolene, legge inn andel midlertidig ansatte i forskningsrelaterte stillinger som egen styringsparameter.
- Tannhelsetjenesten må vris i retning av mer forebygging, og den samlede utdanningskapasiteten mellom tannleger og tannpleiere må vurderes.
- Regjeringen fullfinansierer Helsebiblioteket.no over statsbudsjettet, og bevilgning i 2024 økes med 15 mill. kroner.

Barnehage, grunnskole og videregående opplæring

Barnehage

I regjeringens strategi for barnehagekvalitet, *Barnehager mot 2030*, understrekes tydelig viktigheten av barnehagelærerne. Regjeringen har som ambisjon at 50 prosent av de ansatte i barnehagen skal være barnehagelærere innen 2025. For at denne ambisjonen skal kunne realiseres, må arbeidet med å ansette flere barnehagelærere starte så raskt som mulig. Det må derfor avsettes 290 mill. kroner i 2024, slik at kommunale og private barnehager kan starte det helt nødvendige arbeidet med å rekruttere flere barnehagelærere.

Unio krever:

- Det avsettes 290 mill. kroner i 2024 for å rekruttere flere barnehagelærere.

Grunnskole og videregående utdanning

Vi må ha som ambisjon at elevene sikres lærere med godkjent lærerutdanning i alle timer. For å nå en slik målsetning, kreves det både lovendringer og budsjettmessige tiltak. Det bør komme klart fram i den nye opplæringsloven at den som skal ansettes i undervisningsstilling i grunnskolen og videregående opplæring, skal ha fullført og bestått godkjent lærerutdanning. Dispensasjon kan kun gis under forutsetning av at det gjennomføres nødvendig utdanning som leder fram til godkjent lærerutdanning. Regjeringen må gjennom statsbudsjettet utvide og målrette pågående tiltak som skal kvalifisere ansatte i undervisningsstillinger uten lærerutdanning.

God kvalitet i opplæringen avhenger av tilstrekkelig mange lærere med godkjent utdanning. Regjeringens tiltak for å rekruttere og beholde lærere må videreføres. Dette gjelder blant annet å videreføre og øke bevilgningene til sletting av studiegjeld for de som gjennomfører lærerutdanning på normert tid, og som jobber som lærer i skolen.

Det er behov for å gjennomgå finansieringssystemet for høyere utdanning for å sikre at lærerutdanninger og andre profesjonsutdanninger med obligatorisk og kostbar praksis, har riktig finansiering. Alle lærerutdanninger har obligatorisk veiledet og vurdert praksisopplæring i barnehage eller skole. Dette er svært kostnadskrevenende. Det er avgjørende at studentene gjør erfaringer i praksis, og at praksisen følges av veiledning. Utgiftene til praksis dekkes ikke i dagens finansieringssystem. Dette går utover den totale kvaliteten i lærerutdanningene. Lærerutdanningsinstitusjonenes økonomi må derfor styrkes ved at midler til praksisopplæring øremerkes fra statens side. Denne bevilgningen må over tid trappes opp til 600 mill. kroner per studieår.

Unio krever:

- Regjeringens tiltak for å rekruttere og beholde lærere må videreføres.
- Finansieringssystemet for høyere utdanning må gjennomgås, særlig med tanke på kostnadskrevenende profesjonsstudier med praksis.
- Midler til praksisopplæring må øremerkes og over tid trappes opp til 600 mill. kroner per studieår.

Høyere utdanning og forskning

Statsbudsjettet for 2023 innebar i realiteten et kutt i basisbevilgningene til universiteter og høyskoler. Dette som følge av at regjeringen innførte et nytt flatt kutt «inndekning til satsinger», som var på et like høyt nivå som de tidligere ABE-kuttene. I tillegg kommer økte energiutgifter, av UHR beregnet til å utgjøre i overkant av 640 mill. kroner mer i 2022 sammenlignet med 2021. Dette svekker kvaliteten og medfører ytterligere press på de ansatte.

Høyere utdanning svekkes

Unio mener kvalitet i høyere utdanning er avhengig av langsiktighet i finansiering og flere faste, kombinerte stillinger. Sektorens videre utvikling, inkludert ivaretagelse av nye krav og målsettinger, kan ikke baseres på en utstrakt dugnadsinnsats fra de ansatte. Dersom universitetene og høyskolene skal opprettholde aktivitetsnivået, sikre kvalitet i forskning og utdanning og ivareta hele bredden av samfunnsmandatet, må basisbevilgningene styrkes i tråd med målsettingene i Hurdalsplattformen.

Unio støtter ikke vedtaket om innføring av studieavgift for utenlandsstudenter. Det bryter med gratisprinsippet og er usolidarisk. Dette er ikke tilstrekkelig utredet og åpner dessuten for en markedstenkning som bryter med grunnleggende verdier for norsk høyere utdanning.

Fjerning av øremerkede rekrutteringsstillinger

Unio er skeptisk til beslutningen om å fjerne øremerking av rekrutteringsstillinger. Regjeringen begrunner fjerningen med tillitsreformen, og med at det vil gi institusjonene økt frihet ved at de kan vurdere om ressursene skal benyttes til slike stillinger eller til andre formål. Unio etterlyser en helhetlig analyse av behov og dimensjonering. Stipendiatstillingene er viktige for rekruttering til forskning, og det er nødvendig med et nasjonalt perspektiv på både forskerutdanningen og antall stipendiatstillinger. Unio mener forslaget åpner for at rekrutteringsstillingene blir en salderingspost til fordel for mer umiddelbare behov. Dette forsterkes av at institusjonene opplever stramme budsjetter og må kutte i aktivitet.

Unio er kritiske til den pågående prosessen med endring av antall finansieringskategorier. Institusjonene er gitt svært knapp frist og ansattes organisasjoner er ikke involvert i prosessen. Hatlen-utvalget anbefalte at endringer må baseres på grundig utredning og tett dialog med sektoren. Det kjennetegner ikke arbeidet som nå pågår. Unio er bekymret for at Kunnskapsdepartementet, for ikke å forsinke innføring av andre endringer i finansieringsmodellen, nå tvinger fram løsninger som man ikke overskuer konsekvensene av.

Unio krever:

- Styrk UH-institusjonenes basisbevilgninger i tråd med målsettingene i Hurdalsplattformen.
- Reverser vedtaket om å innføre studieavgift for tredjelandsstudenter, alternativt gjennomfør konsekvensutredning. Innføring fra høsten 2023 er uansett for hastig.
- Viderefør øremerkingen av rekrutteringsstillinger inntil det foreligger en helhetlig behovs- og dimensjoneringsanalyse.
- Utsett innføringen av nytt finansieringssystem til 2025. Bruk nødvendig tid på dialog og på å gjennomføre en grundig utredning av finansieringskategoriene i tråd med Hatlen-utvalgets anbefaling.

- Antall studieplasser innen helseutdanningene må økes for å dekke samfunnets nåværende og fremtidige kompetansebehov. Dimensjonering av helseutdanningene må samtidig hensynta bærekraftig utvikling av helsetjenestene, det innebærer en nødvendig dreining mot ressurseffektive tjenester.
- At universitets- og høyskolesektoren og tjenestesektoren samarbeider om å fremskaffe økt antall relevante praksisplasser av høy kvalitet, dette for å sikre kandidatenes læringsutbytte.
- At arbeidet med Profesjonsmeldingen tydeliggjør regjeringens prioriteringer knyttet til dimensjonering og finansiering av utdanningstilbudet av relevante helseutdanninger.

Forskningsbevilgningene må økes

Det er bred enighet om at forskning er nøkkelen til å løse store samfunnsutfordringer og omstillingsbehov. Unio mener det er behov for en langt sterkere forskningsinnsats. NIFUs statsbudsjettanalyse viser at det for 2023 er en realnedgang i bevilgningene til forskning på 1,1 prosent. Den underliggende veksten i statsbudsjettet er anslått til 1,3 prosent.

Unio er kritisk til at Langtidsplanen for høyere utdanning og forskning ikke omfatter forpliktende opptrappingsplaner. Forskning er, i motsetning til andre samfunnsområder, langsomme prosesser og trenger langsiktighet og forutsigbarhet utover det enkelte budsjettår. Forskning er vesentlig for det grønne skiftet og legger grunnlag for framtidige næringer og et bærekraftig velferdssamfunn. Dette er langtidsplanen ment å skulle bidra til.

Øk statens finansieringsandel av FoU

Regjeringen må holde fast på målet om at den statlig finansierte andelen av FoU skal utgjøre minimum 1 prosent av BNP, og må invitere til en bred tverrpolitisk enighet om opptrapping til 1,5 prosent av BNP over en femårsperiode. I samme periode må grunnfinansieringen til forskningsinstituttene økes til 25 prosent. Det er nødvendig for å utnytte det innovasjonspotensialet som instituttsektoren representerer, og for å møte regionale og nasjonale kunnskapsbehov i både offentlig og privat sektor.

Tilsvarende må regjeringen sørge for at Forskningsrådet har driftsmidler som samsvarer med den samlede oppgaveporteføljen. Kuttene i driftsbevilgningen og den pågående nedbemanningsprosessen, som innebærer at om lag hver femte stilling forsvinner, gir stor grunn til bekymring for hvorvidt rådet er i stand til å opprettholde kvaliteten i tjenestene.

Norges forskningsambisjoner forutsetter en langt sterkere satsning på forskerrekuttering og forskerkarrieren. Det har over tid vært en svakhet at forskerperspektivet har vært nærmest fraværende i styringsdokumenter som Langtidsplan for forskning og høyere utdanning.

Utfordringene som følger av midlertidighet og usikre framtidsutsikter, omtales i langtidsplanen. Unio etterlyser iverksetting av tiltak som monner og som gjør at vi evner å rekruttere og beholde forskertalenter.

Kuttene i Folkehelseinstituttet svekker beredskapen

Koronapandemien har med all tydelighet vist betydningen av Folkehelseinstituttets virksomhet. I regjeringens forslag til statsbudsjett for 2023 foreslås en reduksjon på rundt 300 mill. kroner. Det kommer i tillegg til en reduksjon på ca. 100 mill. kroner i Revidert nasjonalbudsjett i mai 2022. FHI står som følge av dette overfor en dramatisk nedbemanning.

Det innebærer en svekkelse av vilkårene for forskning og nedbygging av viktige kompetansemiljøer. Det er naturlig at store ekstrabevilgninger i forbindelse med pandemien ikke videreføres i sin helhet. For å sikre rammebetingelser til at beredskapsfunksjonen og forskningsaktiviteten kan ivaretas, må kuttene tilpasses den faktiske oppgaveporteføljen og tas over flere budsjettår.

I museumssektoren er det et vedvarende problem at fagansatte mangler tid og ressurser til å gjennomføre forsknings- og utviklingsoppgaver. Det må avsettes 15 mill. kroner årlig i 5 år til museumsforskning og samarbeidsprosjekter mellom museumssektoren og andre forskningsinstitusjoner.

Unio krever:

- At regjeringen tar initiativ til en tverrpolitisk avtale om en kraftfull, langsiktig satsing på norsk forskning. Avtalen må ta utgangspunkt i Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning 2023-2032 og må inkludere en forpliktende opptrapping av forskningsbevilgningene med budsjettvirkning fra 2024, slik at den offentlige forskningsinnsatsen gradvis økes til 1,5 prosent av BNP.
- At regjeringen tar initiativ til en forpliktende plan for opptrapping av grunnfinansieringen av forskningsinstituttene til 25 prosent over en 5-års periode. Planen må ta utgangspunkt i Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-2032. Grunnfinansiering utover 15 prosent bør rettes mot bærekraftsmålene og langtidsplanens strategier, slik at en bygger langsiktig anvendt forskning på de viktigste områdene.
- At konsekvensene av kuttet i driftsbevilgning til Forskningsrådet må evalueres fortløpende med sikte på en justering av driftsbevilgningen i budsjettet for 2024.
- At den varslede gjennomgangen av forskningssystemet vektlegger tiltak for å rekruttere og beholde forskere og vitenskapelige ansatte.
- Sikre FHI rammer slik at beredskapsfunksjonen og forskningsaktiviteten kan ivaretas.
- Avsett 15 mill. kroner årlig i fem år til museumsforskning og samarbeidsprosjekter mellom museumssektoren og andre forskningsinstitusjoner.

Studentvelferd

I Hurdalsplattformen skriver regjeringen at den vil styrke det psykiske helsetilbudet for studenter i regi av kommunene og samskipnadene. Studentenes helse- og trivselsundersøkelse ([SHoT](#)) viser at det ikke står bra til med studentenes psykiske helse. Vi ser en økning i andelen studenter med dårlig livskvalitet, og det har vært en stor økning i rapporterte psykiske plager fra 2010 og frem til årets undersøkelse. Vi er knapt ferdig med pandemien, som fikk svært negative konsekvenser for studentenes arbeidsmiljø og psykiske helse. I lys av dette mener Unio at regjeringen må øke budsjettene til det psykiske helsetilbudet for studentene, slik den lover i Hurdalsplattformen.

Som andre opplever studentene økte priser, ikke minst på strøm. Unio ser positivt på den ekstra strømtøtten studentene fikk høsten 2022, men mener likevel av studiestøtten er for lav, og at det er umulig å leve på studiestøtten alene. Studentenes økonomiske kår må bedres, og økt støtte må ikke bare komme i form av mer lån, men også i form av økt stipend.

Unio krever:

- Bevilgningen til studentsamskipnadene må gjenopprettes på samme nivå som i 2022.
- Studiestøtten må økes til 1,5 G.

Politiet

Grunnberedskapen i politiet må styrkes. Politidistriktene har ikke økonomi til å bemanne i tråd med nærpoltireformens intensjoner og politistudenter uteksamineres til arbeidsledighet og midlertidige ansettelsesforhold. Denne ressursituasjonen har medført at politiet ikke har vært i stand til å løse samfunnsoppdraget på en tilfredsstillende måte, noe som har forsterket seg i tider med flyktningkrise, pandemi og krigen i Ukraina.

Lav dekningsgrad i mange politidistrikt

En indikator som måler grunnberedskap, er den nasjonale dekningsgraden 2 politi per 1000 innbyggere, som per 3. kvartal 2022 var 2,11. Vi mener at dekningsgraden skal måles i hvert enkelt politidistrikt. Beregninger viser at 8 av 12 politidistrikt ligger under en dekningsgrad på 2 politi per 1000 innbyggere. Lavest ligger Sør-Vest Politidistrikt på 1,58 og Vest Politidistrikt på 1,64.

For at disse 8 politidistriktene skulle hatt en politidekning på 2 politi per 1000 innbygger per 3. kvartal 2022 skulle det vært 1259 flere politi. Dette utgjør en årskostnad på i overkant av 1,3 mrd. kroner. En årlig opptrapping på 300 mill. kroner over fire år er nødvendig for å nå en forsvarlig grunnberedskap i politiet.

Mange i midlertidige stillinger

Unio mener at andelen midlertidige ansettelser står i sterk kontrast til de politiske signalene som fulgte bevilgningene for 2021 om at de 400 såkalte koronastillingene skulle gjøres faste. Over 900 i politistillinger fra de fire siste kullene ved Politihøgskolen (PHS) er i midlertidige ansettelsesforhold. Tall fra 3. kvartal 2022 viser at kun 22 av 481 studenter som ble uteksaminert fra PHS i 2022 har fast jobb i politistilling. Hele 387 av disse er i midlertidige stillinger og 72 er uten jobb i politiet.

Økt satsing på etter- og videreutdanning

Vi har gjennom flere år registrert at kapasiteten på etter- og videreutdanningen ved Politihøgskolen (PHS) er for lav. PHS tilbyr etter- og videreutdanning med høy kvalitet innenfor etterforskning, operativt politiarbeid, politiledelse, organisasjonsutvikling, forebygging og mangfold, sivil rettspleie og forvaltning og utdanning for jurister. I tillegg tilbys masterutdanning innen etterforskning, politivitenskap og politiledelse. Satsning innen etter- og videreutdanning er også avgjørende for å lykkes med etterforskningsløftet. Det er viktig å sikre politiet nødvendig kompetanseutvikling slik at en videre karriere i politiet er attraktiv.

Unio krever:

- 300 mill. kroner for å øke dekningsgraden i politidistrikt som ligger under målkravet om 2 politi per 1000 innbyggere for å styrke grunnberedskapen i politiet.
- 57 mill. kroner for å øke kapasiteten på etter- og videreutdanning ved Politihøgskolen med 450 plasser (15 pst).

Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn

Den norske kirke skal være en landsdekkende folkekirke. Det er statens ansvar å sikre en landsdekkende prestedtjeneste samt sikre kirkens virksomhet nasjonalt og regionalt, jfr. trossamfunnsloven. Rekrutteringsproblemene er fortsatt store til de kirkefaglige stillingene og prestemangelen er økende.

Statsbudsjettet for 2023 økte bevilgningen til Den norske kirke med 2,99 prosent, noe som innebærer et reelt kutt. I tillegg bortfalt et årlig tilskudd fra Opplysningsvesenets fond til kirkelig tiltak på 42 mill. kroner i og med at dette blir et statlig fond fra 1. januar 2023. Samlet ga dette en bevilgning til Den norske kirke for 2023 godt under lønns- og prisvekst.

Unio krever:

- Tilskuddet til Den norske kirke må økes slik at man kompenserer forventet lønns- og prisvekst i 2024, samt det reelle kuttet som ble gjennomført i 2023- statsbudsjettet.
- Tilskuddet til Den norske kirke må kompensere for bortfallet av det tidligere tilskuddet til kirkelig tiltak fra Opplysningsvesenets fond på 42 mill. kroner.
- Vedlikeholdsetterslepet på landets middelalderkirker er stort og kirkebevaringsprogrammet må derfor sikres et forsvarlig og forutsigbart tilskudd, uten å svekke grunntilskuddet til Den norske kirke.
- Likebehandling av tros- og livssynssamfunn må sikres, bl.a. gjennom forsvarlig livssynsbetjening i offentlige institusjoner.

Vennlig hilsen

Unio

Ragnhild Lied /s/
leder

Erik Orskaug /s/
Sjeføkonom

Unio har 390.000 medlemmer: lærere, lektorer, førskolelærere, sykepleiere, forskere, politi, prester, fysioterapeuter, ergoterapeuter, diakoner, skatterevisorer, konsulenter, ledere, radiografer, maskinister, bibliotekarer og tannpleiere

Unio vil sikre og videreutvikle velferdsstaten og samfunnets fellesverdier :
sikre full sysselsetting : øke forskningen : kjempe mot offentlig fattigdom og
privatisering av sentrale offentlige tjenester : øke verdsettingen av
utdanningsgrupper i offentlig sektor : sikre gode trygde- og
pensjonsordninger

Unio

UTDANNINGS
FORBUNDET

**FORSKER
FORBUNDET**

POLITIETS
FELLESFORBUND

 Presteforeningen

ergoterapeutene

a AKADEMIKER
FORBUNDET

 Det Norske Diakonforbund
The Norwegian Association of Deacons

 Skatterevisorenes
Forening

